

Madarászné Marossy Ágnes

A Biblia hatása Sinka István költői nyelvére

1944-ig

/Részlet egy nagyobb tanulmányból/

Ez a fejezet Sinka két világháború között írt versei alapján készült. A versek megtalálhatók a Lovasok opál mezőkön című válogatásban, illetve három nagyobb költeménye: a Karácsonyéli pásztor, a Magyar jelenés és Az angyal bizonyágtétele folyóiratokban jelent meg.

Azt tanulmányozom Sinka István verseiben, hogy szókincsére, képalkotására hatott-e a Biblia; vett-e át részleteket, példákat, eseményeket; színezi-e stílusát, szemléletét a Biblia nyelvhasználata. Sinka költészetében több vallásos jellegű és egyházi szertartásra vonatkozó megfogalmazással találkozhatunk, ezeket nem elemeztem, mivel sem szövegezésükben, sem képük anyagában nem vezethetők vissza a Bibliára.

A tanulmányhoz Párhuzamok címen függelék csatlakozik, melyben az értekezésben elemzett versrészletek és azok párhuzamos bibliai megfogalmazása szerepel.

Költészetünk egyik legeredetibb alkotója Sinka István. Eredeti, hiszen első kötetei megírása idején nem ismerte kortársait, nem nagyon ismerte "elődeit" /Petőfit kivéve/. Két szélső nézet uralkodik költészetének gyökereit illetően. Az egyik szerint alkatát "a mítosz iránti hajlam" jellemzi, s első köteteit /a Vád, Az élők félnek, Hontalanok útján/ "sámáni mámorban" írta /vö. Pomogáts Béla: Új írás 1964. 881-884/. Tornai József ennek az ellenkezőjét állítja: Sinkában semmi misztikus hajlam nem volt, ő a legrealistább költő /vö. Tornai József: Az ihlet sötét és világos foltjai. Gondolat, 1982/. A két ellentétes állítás közül egyiket sem szándékozom igazolni, illetve talán mindkettőhöz magyarázatot adhat, ha megvizsgálom a Károlyi-biblia hatását Sinka két világháború közötti verseiben.

Önéletrajzi írása, a Fekete Bojtár vallomásai egyértelművé teszi Sinka bibliaismeretét. 14 éves koráig egy könyve volt: a Biblia. S hogy ez éppen a Károlyi-biblia volt, azt a párhuzamokon kívül az is bizonyítja, hogy a Magyar jelenés című verse elé mottóul írt bibliai vers a Károlyi-fordítás 1908-as kiadásával egyezik meg. Kapcsolata a református egyházzal első verseinek megjelentetésekor is megnyilvánul: a vésztoi református lelkész elkérte Sinka verseit, s kiadására felkérte a szeghalmi gimnázium igazgatóját. A Biblia hatása felnőtt korában sem homályosul el, hiszen így vall: "...én Jézusnak, Tolsztojnak és Petőfinek a tanítványa vagyok" /Fekete Bojtár vallomásai. Püski, New York, 1987.184/.

"Nincs még egy olyan költőnk, akinek életművére a népi mítosznak, mint világlátásnak és a folklórnak, mint költői kifejezésformának akkora hatása lett volna, mint Sinka István költészetére. Verseiben a magyar népéletben megőrződött pogánykori vallási kultuszokra visszavezethető mágikus aktusok leírását találjuk /Sinka nagyanyám, Anyám balladát táncol/, ugyanakkor nála a költői alkotás folyamata maga is sokszor varázslás, mágikus látomásidézés" - írja Varga Rózsa /Mágia, népi mítosz és szürrealisztikus formák Sinka István költészetében. Itk. 1969. 422/. Nem vonom kétségbe, hogy hatott Sinkára a népi mítosz, a pusztai ijesztő rejtelmek, mégis meghatározóbbnak találom a Bibliát transzcendens képiségre, mint a pogánykori vallási kultuszokat.

Milyen Isten-kép rajzolódik elénk Sinka verseiből? Milyen a költő viszonya Istenhez? Sinka számára Isten a természet ura, tőle áldást vár. A költő, aki viszont Isten titkainak tudója /hét pecsét tanúskodik erről/ találkozott Istennel, s ennek során népének ügyét tárta Isten elé. /Panaszok verse: Ó ez a mi szomjas nyarunk./ A találkozást leíró vers magán viseli Sinka istenélményének kettősségét: a pásztoember ősi egyszerűségét, naiv szemléletét és a Bibliából megismert találkozások kellégeit, főként Mózes és az Isten találkozásait. A költő aranysarujú papként /vagyis mezítláb...ez is bibliai, mert a pap csak mezítláb járulhatott Isten elé/ jelenik

meg. A találkozás hegyen történik, tűz kíséri, a kövek oltárdíszletté válnak, véráldozatként a költő saját szívét csapolja meg, ugyanakkor - mint a vers címe is mutatja /Napimádó/ - a bibliai szertartás a napisten tiszteletére történik. Érdekes a versből a hősín szív kifejezés. Ez lelke hősín fénye formában már Ráday költészetében előfordul, s - véleményem szerint - mindkettőjükénél az 51. zsoltár volt az ihlető forrás. Sinka versében, a Napimádóban keveredik egymással a népi sámánhit és a kereszténység.

Több Sinka-elemző a versekben szereplő személy-, helyes falunévek számát tekintve páratlannak nevezi költészetét, s realizmusát is erre a tudatos névbekapaszkodó voltára vezeti vissza. Családjának, rokonainak, egy-egy szegényembernek a sorsát villantják fel ezek a nevet tartalmazó versek, s szinte törvényszerűen, amikor az egyéniből az egyetemes emberi sors képére vált át, a Biblia jólismert képei szintetizálják az egzisztenciális mélységeket. Nagyanyja a természetet bővölte, hitét mégis bibliai szinesztétikus kép bizonyítja, anyja számárnak vehén ült, mint Jézus. Halott apja szívében, akit szintén bibliai metaforával "pórapámnak" nevez, ott volt a többre vágyás, s ezt a következő, a Bibliában is megtalálható ellentétet hordozó igék fejezik ki a Míg a mező urát... című versében: "...te itass és szomjúhozzál."

A kötetemet is adó Vád című versben Póri Ábel életének kilátástalanságát mutatja be, azt, hogy csak ezredik unokájára var talán jobb életkörülmény, mint őrá. Neve még súlyosabb sorsot rendel számára, mint bibliai névrokonáé volt, az egy Kain helyett már száz támad ellene. Az általánosítást, a szegényemberek közös keserűségét a megszázsorozodott ellenfélen túl a kisbetűvel írt név /kain/ is mutatja. Két öreg cseled bizonytalan élete egy hasonlatba foglalt bibliai metaforán keresztül jelzi, hogy a pusztai ember sorsa perspektívátlan, semmit érő /Ki tud róluk.../. Az egyik leghatásosabb Biblia-ihlette képe a Legény Tóth Mihály haldoklása című versben található. A kép egyben Ady hatásáról is tanúskodik: adys a megszólítás: "Te lázas, ámenos magyar fiú..." s biblikus a folytatás "...de Krisztus-szegekbe estél."

Az egyéni léten túl a kisebbségi problémák megoldásában is egymás megbecsülését látja járható útnak. A "ha nem fonnánk egymásnak töviskoronát..." sorral villantja fel a szlovák és a magyar nép megbékélésének lehetőségét, szintén Krisztus sorsára való utalással /Kicsi nép nagy bánattal/. Más versében Krisztus helyére képzelet magát, ő a "rongyosok rongyos Krisztusa", aki Barmód kútjánál hasonló találkozást szeretne, mint Krisztus, amikor a Jákob kútjánál vizet kért a samáriai asszonytól. A perditává züllesztett marokszedő lányoktól azonban még egy korty vizet sem kapott, a lélek szomjúságát oltó kutak pedig végképp kiapadtak.

Az erotika önkívületi állapotai is megihletik Sinkát, de ezekben a versekben is felfénylik a tiszta öröm utáni vágy. A pusztai Ádámként viselkedő költő Isten áldását érzékeli a természetben, az élőlényeken, s a másik nem iránti vágyódását is igazolva látja a Bibliából, szó szerint idéz: "...az embernek, lám, nem jó egyedül".

Sinkában korán kialakul az elhivatottság érzése. Ezt erősítik meg rokonai, akik csodás történekekről beszélnek születése idején. Ezt a népi hitet elmélyíti a költő vallomása, amely szerint szinte eleve elrendelt volt az élete, s elhívása hasonló volt Ésaíaséhoz: "...vihár fújta meg a számat" /Nagyanyáim s a szépanyáim.../.

Elhívásának történetét, népéért való küzdelmét, a magyarság sorsát háromszor is megfogalmazza epikus jellegű látomásverseiben: a Karácsonyéji pásztorban, a Magyar jelenésben és Az angyal bizonyágtételében. Ezekről a művekről írja Varga Rózsa a már idézett tanulmányában, hogy a mágia, a népi mítosz és a szürrealisztikus formák jellemzik őket. Ennek a megállapításnak az érvényességét szeretném tompítani, amikor azt bizonyítom, hogy mindhárom versben a bibliai eredetű képek a meghatározóak. Maga Sinka is egyértelművé teszi ezt a Magyar jelenésben, amikor a vers indítékául jelöli meg, hogy a Jelenések könyve egy versszakának titkán gondolkozott, amikor vele is hasonló furcsaságok történtek: az üvegtengerek angyla /Jel. 15,1-2/ megjelent előtte, s ő lefestette számára a pusztulásba induló parasztok haláltáncát.

Mindhárom versben angyal látogatja meg a nyáját őrző pásztor /Az angyal bizonyágtételében maga Gábel/. Az angyallal való találkozás egy-egy részlete hasonlóan megy végbe, mint Mózes, Jákob, Ésaías, Jeremiás, Dániel és Hóseás találkozása az égi lényel. Az angyal mindháromszor bebizonyítja égi eredetét. Két versben az angyal viszi magával a találkozás jelét, Az angyal bizonyágtételében a pásztor marad meg elhívása ereklyéjeként az arany gyertyatartó. A pásztor előtt a Dániel könyvében és János jelenéseiben leírt apokaliptikus víziók jelennek meg. Gábel megfejtje ezeket a képeket, ez a magyarázat azonban a veres és

sárgaló kivételével már nem bibliai, ront a mű hatásán, didaktikussá, politikai allegóriává teszi az addigi látomásos formát. Sinka felfokozott költői hivatástudatát erősítik a profetikus vonatkozások: az angyallal való tusakodás is a Bibliából /Jákob története/ került át a Karácsonyéli pásztorba.

Sinka balladáiban egyértelműen a pásztorélet babonás hiedelmeit, az archaikus parasztkultúra hatását vélem megelevenedni. A Lovasok opál mezőkön című válogatásban található balladák közül egyben sem találtam nyomát bibliai hatásnak. /A Balladaskönyv 24 balladájából 18 van benne ebben a kötetben./ A balladák szomszédságában 1937 után keletkezett dalszerű versek közül több imának fogható fel, tehát vallásos megnyilatkozást tartalmaz, de nem biblikus /pl. Virág hulljon, csillag essen.../. A tárgyalt korszak végén tehát elhalkul a bibliai hatás, hogy aztán élete későbbi szakaszában, de különösen utolsó ciklusában, az Ézsau éjszakájában elemi erővel törjön fel újra.

A két világháború közötti időszakban Sinka nem csak példatárat talál a bibliai történetekben, legtöbbször képkötő tehnikáját ihleti meg a bibliai kép. Ezt a képet átveszi, majd továbbszövi, újabb mozzanattal teszi plasztikussá. "...régim arcom elváltoztattad, Istenem..." - írja Az angyal bizonyágtételében. Ez még megegyezik a Dániel által tapasztaltakkal. Ő azt írja, hogy a látomás hatására "...orcám eltorzula". Sinka azonban szemléletesebb akarja tenni az eseményt, ezért megtoldja egy hasonlattal: "...úgy, mint egy kis sáros árkot." Ezáltal reálisabbá válik a csoda, földközeli lesz. Ugyanezt a módszert követi a lángoló pásztorbot jelenet után. A Karácsonyéli pásztor képkötésében ellentétes utat jár be a költő. Az angyalnak csak úgy egyszerű bojtár módjára eleséget kínál: "...van két marék csipke bogyóm, télszitta, jó ez...", de talán nem érzi méltónak egy égi lélek számára, s megemeli egy bibliai hivatkozásból kibomló képpel a kínálás módját: "...Isten bokrának őszi kincse: fogadd el." A Magyar jelenésben a Bibliában található bővített mondatot: "...alázatos volt, és száját nem nyitotta meg...", két szóra redukálja Sinka, így növeli meg a stílusértékét, majd a hasonlatot kibontja, és az állapothatározók halmozásával érzékelteti népe tragédiáját: "...csend és alázat! /Legyek olyan, mint a bárány:/ ha torkomra hull is a kés, /hallgassak bután, véresen, árván, míg az életem elcsorog."

Sinka egész költészete emocionális telítettséget kapott a bibliai képektől, vagyis meghatározó volt líraiságára a Bibliával való megismerkedés. A hatást legalább olyan mértékűnek vélem, mint amilyen befolyással a népi mítosz volt költői fejlődésére. A kétféle misztika egymást erősítette, s így alakultak ki stílusának meghatározó jegyei: a feszültségteremtésnek a népdalból ismert stilisztikai formái /ellentét, fokozás, halmozás/, a lázadó indulatú dalformák, egyszerűségében is szuggesztív ábrázolásmód és a látomásos képekben gondolkodás.

Párhuzamok

Sinka István	Károlyi-biblia
Állok fenn a hegyen... És a köveket alattam oltárrá szentelem... ...hószínű szívemet kitakarom s belőle a hegyre vért csapolok én...	Ha pedig kövekből csinálsz nekem oltárt, ne építsd azt faragott kőből 2 Móz, 20,25 Mózes pedig vevé a vérnek felét, és tölte a medencékbe: a vérnek másik felét pedig az oltárra hinté. 2 Móz. 24,6 Mózes pedig ... juta az Isten hegyéhez, Hórebhez. És megjelenek néki az Úr angyala tűznek lángjában... 2 Móz. 3,1-2 ... és le volt pecsételve hét pecséttel. Jel. 5,1/b
Állok fenn a hegyen, s várok, míg a kék ég orgonáján zúgás közt az ígért fellobog. /Napimadó/	
Fekszik a mellemen hét nagy kemény pecsét, mert hű voltam en.. /Panaszok verse/ Hűvös kutjainkban már a vizek is	A vizek pedig áradának...

megáradtak...
Ó, csak valahogy most tegye hát áldott ujjait
szívünkre Isten...
/Ó, ez a mi szomjas nyarunk/
...te csak itass és szomjuhozzál.
/Míg a mező urat.../
.. mert felőlem az rendeltetett, hogy
vihar fújja meg a számat..."
/Nagyanyáim s a szépnyáim., kezdetű/
..ha nem fonnánk egymásnak
töviskoronát...
/Kicsi nép nagy bánattal/
Szegény Ábel állott és csak vádolt, hogy
sorsát öli száz idegen kain -/Vád/

..ült anyám a számárnak vehén..
/Mikor még anyám szamarazott/
.. tán széttörtek már, mint a cserép.
/Ki tud róluk.../

Te lázas, ámenos magyar fiú, de
Krisztus-szegekbe estél...

..Küzd az angyal két nagy ibolya
szemeddel. /Legény Tóth Mihály
haldoklása/
...és a hite fénylett, mint fénylő batyuja...
/Sinka nagyanyám/

... él az írás: az embernek, lám, nem jó
egyedül. /Világomlás/
...onnan térünk, ha megvénülünk pihenni
vissza a földbe.
/De enyém ám a hősiesség/
Más a lélek szomjúsága!...
...Ám az ilyen szomjúsághoz, angyalok
ásnak csak kutat.
/Ördögpille pirosba száll/
...mint egy pajkos pusztai Ádám...

... S a híd miatt, ha zajgott a nép, a tanács az
ő kezét, mosta...

És áldott a föld és áldott, ami a földön él,
minden.
/Bódi Mariska/
... a mellem arany...

...az Úr szentje...

1 Móz.,7,18
Mint a vizeknek folyásai, olyan a királynak
szíve az Urnak kezében...
Péld. 21,1
Szolgáim inni fognak, ti pedig szomjajtok.
És. 65,13
És hozzám repült egy a szeráfok közül, és
kezében eleven szén vala... és illette számat
azzal. És. 6,6-7
És tövisből fonott koronát tőnek a fejére...
Mt. 27,29/a

...támada Kain Ábelre... és megöle őt.
1 Móz. 4,8

ímé a te királyod jő, számárnak vehén
ülve. Jn. 12,15
Ez a kincsünk /ti. "földi sátorházunk"/
pedig cserépedényekben van...
2 Kor. 4,7/a
Ha nem látom az ő kezein a szegek
helyeit...
Ján. 20,25/b
/Jákob/ küzdött az angyallal...
Hós. 12,4/a

Úgy fényljék a ti világosságotok az
emberek előtt...
Mt. 5,16/a
Nem jó az embernek egyedül lenni..
2 Móz. 2,18
Arcod verejtékével eszed a kenyeret, míg
visszatérsz a földbe, mert abból vétettél.
1 Móz. 3,19
Isten után szomjazik lelkem, az élő Isten után.
Zsolt. 42,3

...mivelhogy mezítelen vagyok.
1 Móz. 3,10
Pilátus pedig...vizét vévén, megmosá kezeit a
sokaság előtt...
Mt. 27,24
Teremte tehát Isten az embert... és megáldá
Isten őket...
1. Móz. 1,27-28.
.. egy férfiú... dereka ufázi arannyal övezve...
Dán. 10,5
.. az Istennek szentje

Éjfél idején jött egy ember, belelépett a parazsamba, de nem égtek el lábujjai..."

...Csipke bogyóm... Isten bokra...

...dadogó nyelvedet megoldom...

...lánggal ütöm meg a szádat:

neszel angyal vagyok...

...számat lánggal verte...

...az angyal velem megütközött...

...egy somfabokor csengve kigyulladt...

...átverne nagy égi szeggel...

s te meghalnál harsanó kakasszóra...

...Füst támadt az egész hegyen s láttam, hogy a lélek megyén:

/Karácsonyéli pásztor/
... lángot vetett pásztorbotom, ujjaimat

égette tűz...

...te vagy az üvegtengerek angyala...

...s a tengerből följön az ordító oroszlán, hogy elnyeljen minket...!

... csend és alázat!

Legyek olyan, mint a bárány:

ha torkomra húli is a kés,

hallgassak bután, véresen,

árván, míg az életem

elcsorog.

...tűz rohanna füstfelhővel...

/Magyar jelenés \

... megengedte Mihály-angyal az éjnek, hogy míg alszom, az égi játék nagy hajóit orcám előtt elúszta.

Álmomban egy folyó habzott...

...hetesivel mosta le a csillagokat.

Majd hirtelen kürt harsogott...

Mk. 1,24/b

Imé, négy férfiút látok szabadon járnai a tűz közepén, és semmi sérelem sincs bennök...

Dán. 3,25

És megjelenek néki az Úr angyala tűznek lángjában egy csipkebokor közepéből...

2 Móz. 3,2

.. én lések a te száddal...

2 Móz. 4,12

...megilleté ajkaimat...

Dán. 10,16, Jer, 1,9

És hozzám repült egy a szeráfok közül, és kezében eleven szén vala... és illette számat azzal.

És. 6,6-7

... és tusakodik vala ő velem egy férfiú...

1 Móz. 32,24

Küzdött az angyallal...

Hós. 12,4; 2 Móz. 3,2

Jn. 20,25/b

...És a kakas azonnal megszólala.

Mt. 26,74

Az egész Sinai hegy pedig füstölög vala...

2 Móz. 19,18

2 Móz. 4,1-17

Jel. 15,1-2

És négy nagy állat jöve fel a tengerből... Az első olyan, mint az oroszlán... A negyedik állat... megeszi az egész földet..

Dán.7, 3-4,23

... alázatos volt, és száját nem nyitotta meg, mint bárány, mely mézszárszékre vitetik, és mint juh, mely megnémul az öt nyírok előtt...

És. 53,7

Nem távozott el a felhőoszlop nappal, sem a tűzoszlop éjjel a nép elől.

2 Móz. 13,22

Jöttem pedig, hogy tudtadra adjam, ami a te népedre az utolsó időkben következik: mert a látomás azokra a napokra szól.

Dán. 10,14

A hét csillag a hét gyülekezet angyala.

Jel. 1,20

És a hét angyal ... készülete a trombitáláshoz.

Jel. 8,6

előjött egy nyíratlan kos...
...és hátrált és nyögött a víz.
Mit jelenthet ez a csuda?
... a régi arcom elváltoztattad,
... megváltozott az álomkép: sötétségből
nyílt egy kapu, jött át rajta tengernyi nép.
Anyám is ott jött közöttük. Egyforma volt a
ruhájuk.
Mondtam neki: lelkes állat...
A táj roppant báránya ő ...

...akkor vettem észre, hogy a csillagok alatt
egy út van ... jön rajta egy fényes ember...
folyékony vas a köntöse...

- Eljöttem - szólt a vasinges. Légy bátor
halálig!... tűnik népednek éjjele:

...nevesd, hogyha veres lovat kínálnak, vagy
mezőszínűt

E gyertyatartó az én bizonyágtételem.
Odaadom a kezedbe, őrizzed benne a lángot.
Óh nagy angyal, suttoztam: én lám a
legkisebb vagyok a kicsik közt...
...lásd, rettent a nagy parancs a kőruha, mit
ránkszabott.

Mihály maga jön el... és eljön vele majd az
angyalok kara
/Az angyal bizonyágtétele/

... és ímé egy kos áll a folyam előtt...

Dán. 8,3

...látám ezt a nagy látomást... és orcám
eltorzula...

Dán. 10,8

És monda nékem: Ezek azok, akik jöttek a nagy
nyomorúságból, és megmosták az ő ruháidat a
Bárányt vérében.

Jel. 7,12

És láték a királyi szék és a négy lelkes állat
között... egy Bárányt állani, mint egy
megölytötet...

Jel. 5,6

Ímé élőmbé áll a egy férfiúhoz hasonló alak...
gyolcsba öltözve., karjai... mint az izzó ércnek
színe...

Dán. 10,5-6

Jöttem pedig, hogy tudodra adjam, ami a te
népedre az utolsó időkben következik.

Dán. 10,14

Ne félj... légy erős és bizony erős!

Dán. 10,19

... előjőve egy másik, veres ló...

Jel. 6,4

... és ímé egy sárgaszínű ló; és aki rajta üle,
annak a neve halál...

Jel. 6,8

Írd meg, amiket láttál... a hét arany
gyertyatartó:...

Jel. 1,19-20

És mondék: Ah, ah Uram Isten!

Ímé, én nem tudok beszélni; hiszen ifjú vagyok
én!

Jer. 1,6

Ez igéket szól az Úr... és felírta azokat két
kőtáblára...

5 Móz.,5,22

Mihály és az ő angyalai ...

Jel. 12,7